

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СКЛАДОВИХ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В АСПЕКТІ ВІДОБРАЖЕННЯ МОНЕТАРНИХ АКТИВІВ

Побудовано структуру облікової політики щодо монетарних і змішаних активів з врахуванням вимог бухгалтерського обліку

Ключові слова: облікова політика, монетарні активи, змішані активи

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових механізму управління господарською діяльністю підприємства є вміло сформована облікова політика. Основою для прийняття рішень про облікову політику має бути формування повної, достовірної, правдивої інформації, що максимально ефективно розкривала б дані про господарську діяльність підприємства для зацікавлених осіб – користувачів. При формуванні облікової політики слід враховувати особливості діяльності підприємства та стратегію його розвитку на тривалу перспективу, оскільки це дозволить ефективно організувати бухгалтерський облік на підприємстві.

Головною проблемою управлінського персоналу підприємства є відсутність належної уваги до облікової політики. Так, на більшості підприємств, в основному малих і середніх, Положення про облікову політику має формальний характер та не використовується в практичній діяльності. Крім того, при формуванні облікової політики, керівництво використовує стандартні формулювання, або ж просто цитують інструкції, закони та накази. Цього слід уникати, адже облікова політика є інструментом, який забезпечує певну свободу суб'єктам господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості формування облікової політики та її принципи розкриті в наукових працях вітчизняних вчених, зокрема Т.В. Барановської, С.Л. Берези, Ф.Ф. Бутинця, З.Ф. Канурної, С.М. Міщенко, О.І. Пилипенка, М.С. Пушкаря, В.Г. Швеця та інших. За кордоном питання облікової політики розглядали у своїх наукових працях А.О. Єфремова, Н.П. Кондраков, М.І. Кутер, В.В. Панков, а також Г. Уолк (H. Wolk), Дж. Френсіс (J. Francis) та інші. Проте в сучасних умовах господарювання з появою нових об'єктів бухгалтерського обліку, варто детальніше зупинитися на окремих об'єктах облікової політики підприємства, зокрема на монетарних і змішаних активах.

Метою проведеного дослідження є побудова структури облікової політики щодо монетарних і змішаних активів з врахуванням вимог бухгалтерського та, зокрема, управлінського обліку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Між дослідниками відсутня єдність при трактуванні сутності поняття "облікова політика". Такі автори як Т.В. Барановська, А.О. Єфремова, М.С. Міщенко розглядають облікову політику як сукупність принципів та способів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Так, зокрема, Т.В. Барановська [1, с. 26] під обліковою політикою підприємства розуміє сукупність дій із формування комплексу методичних прийомів, способів, процедур організації та ведення бухгалтерського обліку, який відповідає особливостям діяльності підприємства та інтересам його власників. Міщенко С.М. [8] трактує облікову політику підприємства як обрану суб'єктом господарювання систему облікових заходів, спрямованих на досягнення його стратегічних і поточних цілей та завдань. Єфремова А.О. [3] наголошує на тому, що облікова політика є саме тим важливим засобом, завдяки якому існує можливість розумного поєднання державного регулювання та власної ініціативи підприємства щодо ведення бухгалтерського обліку.

Інші дослідники (Є.Є. Лялькова, Н.Н. Макарова) визначають облікову політику як підходи, які підприємство обрало для ведення фінансового, управлінського та податкового обліку. Макарова Н.Н. [6] зазначає, що облікова політика – це позиція економічного суб'єкта з конкретних питань: правових, бухгалтерських, податкових. Лялькова Є.Є. [5, с. 13] під обліковою політикою розуміє сукупність способів ведення управлінського обліку, які забезпечують його безперервність і послідовність, а також сприяють реалізації можливостей його елементів (бюджетування, власне обліку і звітності, внутрішнього контролю та управлінського аналізу) в інтересах внутрішньо-фірмового управління суб'єктом господарювання.

Підтримуємо вчених, які трактують облікову політику відповідно до першого підходу та вважаємо, що облікова політика є інструментом організації бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві, оскільки кожен суб'єкт господарювання самостійно може обрати способи та процедури ведення обліку, враховуючи специфіку своєї діяльності та довгострокові цілі, з тих варіантів, які затверджені на законодавчому рівні та щодо яких існують альтернативні варіанти.

Згідно із Законом “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” [4] під обліковою політикою слід розуміти сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. У МСФЗ 8 “Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки” [8] під обліковою політикою розуміються конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, які застосовуються суб'єктами господарювання при складанні та поданні фінансових звітів.

Вміло сформована облікова політика впливає на ефективність управління господарською діяльністю суб'єктів господарювання. Облікова політика застосовується з урахуванням принципу послідовності, що передбачає постійне (із року в рік) її застосування.

Важливими об'єктами бухгалтерського обліку, які потребують розкриття детальної інформації про них в обліковій політиці є монетарні та змішані активи. Так, складові облікової політики підприємства щодо цих об'єктів представлено на рис. 1.

Рис. 1. Складові облікової політики підприємства щодо монетарних і змішаних активів

При розробці облікової політики необхідно керуватися не тільки принципами бухгалтерського обліку, але й загальнонауковими організаційно-управлінськими принципами, які впливають на вибір істотних чинників і характеризують зв'язки внутрішніх господарських процесів із зовнішнім середовищем. Вітчизняні вчені Г. Журавель, П. Житній, Н. Чабанова [9, с. 65] вважають, що при формуванні облікової політики слід враховувати такі загальнонаукові принципи як системність, комплексність, науковість, обґрунтованість, раціональність.

Принципи в практичній діяльності суб'єктів господарювання реалізуються за допомогою методів, тобто способів вирішення конкретних завдань, які поставлені перед підприємством при веденні бухгалтерського обліку. Використання того чи іншого методу передбачає здійснення певної кількості процедур.

Організація бухгалтерського обліку монетарних активів – це процес вибору та впорядкування способів і прийомів збору, обробки та надання достовірної та своєчасної інформації про наявність, рух, стан і використання наявних на підприємстві монетарних активів для прийняття необхідних управлінських рішень.

Розкриття специфічних принципів та методів організації бухгалтерського обліку відображається в Положенні про облікову політику, який є основним внутрішньогосподарським нормативно-правовим актом підприємства у сфері методики та організації бухгалтерського обліку. На законодавчому рівні не затверджена форма цього положення, тому воно складається в довільній формі з врахуванням специфіки діяльності, форми власності, цілей та стратегії розвитку підприємства. В основному цей документ містить три розділи: перший розділ присвячений організації роботи бухгалтерської служби, другий розділ – розкриває методику бухгалтерського обліку, а третій – висвітлює організаційно-технічні аспекти організації бухгалтерського обліку.

Положення про облікову політику обов'язково повинно містити перелік обраних підприємством методів оцінки, процедур обліку, щодо яких нормативна база бухгалтерського обліку передбачає альтернативні варіанти.

Вважаємо, що основними завданнями організації бухгалтерського обліку монетарних активів є:

- чітке розмежування змішаних активів на монетарні та немонетарні;
- розробка методики оцінки монетарних і немонетарних активів;
- забезпечення контролю за наявністю і рухом монетарних активів;
- правильність і своєчасність відображення операцій з монетарними активами

в бухгалтерському обліку та звітності.

Враховуючи значення монетарних активів, пропонуємо виокремити окремий розділ “Монетарні та змішані активи” в другому розділі Положення про облікову політику, який буде включати наступні параграфи:

- “Монетарні активи в національній валюті”;
- “Монетарні активи в іноземній валюті”;
- “Змішані активи як об'єкти бухгалтерського обліку”.

Пункт “Монетарні активи в національній валюті” повинен розкривати інформацію щодо:

- 1) критеріїв віднесення активів до монетарних та визначення їх складових;

В цьому підпункті слід зазначити, що актив визнається монетарним, якщо відповідає наступним критеріям:

– монетарності, тобто актив виступає у вигляді грошових коштів, як у готівковій, так і у безготівковій формі або їх еквівалентів;

– в основу господарської операції покладено функцію грошей “засіб платежу”, тобто передбачає розрахунки, в даному випадку з дебіторами.

2) особливості оцінки складових монетарних активів, що виражені в національній валюті;

Грошові кошти (готівка, безготівкові кошти та депозити) оцінюються за номінальною вартістю, яка зазначена на банкнотах або обліковується на рахунках в банку. Номінальна вартість не залежить від цінності самого носія, тобто вартості паперу, металу або пам'яті ЕОМ. Грошові кошти на дату балансу оцінюються за номінальною вартістю, і за нею ж вони списуються з балансу. Грошові кошти, як одна з основних і найліквідніших складових монетарних активів, не підлягають ні переоцінці, ні амортизації.

3) особливості відображення в бухгалтерському обліку складових монетарних активів.

Необхідно розмежовувати грошові кошти, що зберігаються в банку, шляхом створення окремого рахунку, так, зокрема, з використанням рахунку 33 "Інші грошові активи" з відповідними субрахунками:

– 331 "Грошові кошти на інших рахунках з обмеженим доступом в національній валюті";

– 332 "Грошові кошти на інших рахунках з обмеженим доступом в іноземній валюті".

Грошові кошти, що підприємство зможе використати для розрахунків за поточними операціями, але які знаходяться на інших рахунках в банках (кошти на рахунках в банках відкриті для розрахунків за чеками та депозити до запитання) слід відображати на субрахунках 313 "Інші рахунки в банку в національній валюті" та 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті". Тоді, як кошти підприємства, які знаходяться на рахунках в банку, але які не можливо використати для поточних операцій та розрахунків, зокрема, кошти за відкритими безвідкличними акредитивами, строкові депозити на термін до 12 місяців слід обліковувати на рахунку 32 "Грошові кошти з обмеженим доступом" в аналітичному розрізі за валютою.

Наявність електронних коштів слід відображати на рахунку 32 "Електронні кошти".

У пункті "Монетарні активи в іноземній валюті" доцільно висвітлити наступному інформацію:

1) порядок відображення в бухгалтерському обліку монетарних активів в іноземній валюті.

Монетарні активи, що виражені в іноземній валюті відображаються в обліку за офіційним курсом НБУ на дату здійснення операції з такими активами;

2) порядок проведення перерахунку монетарних активів в іноземній валюті.

За залишками грошових коштів в касі та на банківських рахунках в іноземній валюті на кінець звітного періоду визнається курсова різниця у зв'язку зі зміною валютного курсу. У випадку підвищення валютного курсу НБУ по відношенню до гривні виникає позитивна курсова різниця, яка може бути як операційною, тобто відображатися за кредитом субрахунку 714 "Дохід від операційної курсової різниці", так і неопераційною та обліковуватися за кредитом субрахунку 744 "Дохід від неопераційної курсової різниці". Якщо курс НБУ на кінець звітного періоду знизився в бухгалтерському обліку необхідно визнати негативну курсову різницю, що фіксується за дебетом рахунку 945 "Втрати від операційної курсової різниці" або 974 "Втрати від неопераційної курсової різниці".

У пункті "Змішані активи як об'єкти бухгалтерського обліку" слід зафіксувати наступну інформацію:

1) передбачити всі випадки, коли змішані активи є монетарними та коли немонетарними;

2) окреслити підходи до оцінки змішаних активів та до їх відображення в фінансовій звітності;

3) порядок розкриття інформації про монетарні активи в іноземній валюті у фінансовій звітності.

З метою підвищення ефективності організації облікової політики запропоновано обов'язкові елементи облікової політики, які необхідно враховувати в Положенні про облікову політику щодо монетарних і змішаних активів (табл. 1).

Таблиця 1. Елементи облікової політики щодо бухгалтерського обліку монетарних і змішаних активів

№ з/п	Елемент облікової політики	Можливі варіанти
1	Визначення складових монетарних активів	До монетарних активів відносяться: готівка в національній та іноземній валюті, кошти на рахунки в банках в національній та іноземній валюті, як поточні так і інші, електронні гроші та грошові кошти в дорозі. До змішаних активів відноситься: фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість, векселі отримані, розрахунки з іншими дебіторами. Необхідно чітко приписати у яких випадках змішані активи відносяться до монетарних, адже це сприятиме підвищенню ліквідності активів підприємства та його платоспроможності
2	Критерії віднесення дебіторської заборгованості до монетарної	Має важливе значення чітке визначення якою є дебіторська заборгованість монетарною чи немонетарною, адже це впливає на ліквідність активів суб'єктів господарювання
3	Ранжування дебіторської заборгованості за терміном погашення	Доцільно здійснювати для підвищення контролю за дебіторською заборгованістю з метою забезпечення платоспроможності підприємства
4	Порядок створення резерву сумнівних боргів	Визначити строки проведення інвентаризації дебіторської заборгованості та порядок нарахування резерву сумнівних боргів. Зазначити термін і на підставі чого нараховується резерв сумнівних боргів. Методи нарахування резерву сумнівних боргів: 1) на підставі платоспроможності окремих дебіторів; 2) на підставі класифікації заборгованості за терміном її виникнення
5	Порядок списання дебіторської заборгованості	Зазначаються критерії віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної, а також передбачити термін протягом якого безнадійна заборгованість обліковується на позабалансовому рахунку: а) протягом 3 -х років, б) протягом 5-ти років
6	Критерії віднесення векселів до монетарних статей	Немонетарний вексель використовується у взаєминах покупця і продавця, при поставці продукції, виконанні робіт чи наданні послуг. Монетарні векселі використовуються при так званих нетоварних операціях і, як правило, є об'єктом купівлі-продажу
7	Порядок розмежування векселів отриманих до фінансових або товарних	Векселі, отримані підприємством в оплату за відвантажену продукцію (товари, роботи, послуги) обліковуються на рахунку 18 "Довгострокова дебіторська заборгованість за векселями" та на рахунку 34 "Короткострокові векселі одержані", якщо строк погашення становить до одного року. Векселі, які придбані підприємством, відносяться до категорії фінансових векселів та відносяться до еквівалентів грошових коштів

Таким чином, основними елементами облікової політики є склад монетарних активів та умовами віднесення змішаних активів до монетарних.

В обліковій політиці щодо змішаних активів необхідно чітко прописати умови, за яких такі активи є монетарними, а за яких немонетарними. Саме в договорах прописуються умови оплати за товари, роботи, послуги. Тому доцільно розглянути основні види договорів, які можуть укладатися між суб'єктами господарювання. Порядок укладання, істотні умови та розірвання договорів регулюється положеннями Цивільного кодексу України.

В суттєвих умовах договорів (купівлі-продажу, поставки, підряду, послуг) необхідно чітко прописувати умови погашення та порядок здійснення розрахунків. Необхідно в першу чергу звернути увагу на порядок здійснення розрахунків та форми оплати за реалізовані товари, роботи, послуги (табл. 2). В залежності саме від вищеперерахованих умов дебіторська заборгованість буде відноситися або до монетарної, або до немонетарної.

Таблиця 2. Умови віднесення дебіторської заборгованості до монетарної, прописані в договорах

Договір Умови договору	Купівлі-продажу	Поставки	Підряду	Надання послуг	Обміну (бартеру)
Попередня оплата	Н*	Н	Н	Н	х
Наступна оплата:					
– погашення грошовими коштами	М**	М	М	М	х
– погашення іншими активами	Н	Н	Н	Н	Н

* Н – немонетарний актив;

** М – монетарний актив

Встановлено, що найголовнішим критерієм віднесення дебіторської заборгованості до монетарної або немонетарної статті є форма її вираження та погашення. Якщо погашення дебіторської заборгованості в договорі передбачено шляхом перерахування відповідних грошових коштів на розрахункові рахунки (безготівкова форма розрахунків) або готівкою через касу підприємства (готівкова форма розрахунків), така заборгованість є монетарною. Її погашення може здійснюватися готівкою, але в переважній більшості випадків застосовуються безготівкові форми розрахунків. Для здійснення розрахунків суб'єкти господарювання самостійно обирають види платіжних інструментів, які в свою чергу, передбачені Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: платіжне доручення; платіжна вимога-доручення; платіжна вимога; розрахунковий чек; акредитив.

Немонетарною є дебіторська заборгованість, погашення якої відбудеться в іншій формі, ніж грошова. До таких форм розрахунку належать: бартерні операції, толінг (операції з давальницькою сировиною), якщо погашення заборгованості за переробку давальницької сировини передбачено в натуральній формі, взаємозаліки та розрахунки цінними паперами, зокрема товарними векселями. Натуральна форма розрахунку використовується переважно в умовах дефіциту вільних грошових коштів і кризи неплатежів.

Для суб'єкта господарювання важливим є вірогідність отримання дебіторської заборгованості в повній сумі у визначений в договорі період. Практична діяльність вітчизняних підприємств свідчить: що чим більший строк не погашення дебіторської заборгованості, тим нижча імовірність її одержання взагалі.

В Положенні про облікову політику щодо оцінки монетарної дебіторської заборгованості необхідно передбачити:

1. Дебіторська заборгованість в іноземній валюті під час первісного визнання відображається у звітності шляхом перерахунку суми в іноземній валюті із застосуванням валютного курсу на дату здійснення операції. На дату балансу монетарні статті в іноземній валюті відображаються з використанням валютного курсу на дату балансу.

2. На дату здійснення розрахунків та на дату балансу необхідно визначити курсові різниці за монетарною дебіторською заборгованістю в іноземній валюті.

3. У момент визнання монетарна заборгованість оцінюється за справедливою вартістю. Дебіторська заборгованість покупців та замовників переоцінюється у випадку виникнення суттєвої різниці між справедливою вартістю даної дебіторської заборгованості та номінальною сумою коштів або їх еквівалентів, які підлягають одержанню за реалізований товар (роботу, послугу).

4. Немонетарна дебіторська заборгованість оцінюється при виникненні за справедливою вартістю збільшеною або зменшеною на суму грошових коштів чи їх еквівалентів, що були передані або отримані під час обміну, або іншою вартістю, залежно від виду активу та умов обміну.

5. Оцінка, як монетарної так, і немонетарної дебіторської заборгованості на дату балансу здійснюється за чистою вартістю реалізації, тобто за вирахуванням суми резерву сумнівних боргів.

Векселі одержані є змішаною статтею. Розподіл векселів на монетарні та немонетарні є достатньо умовним, оскільки вексель в одній ситуації може бути розрахунковим засобом, тобто використовуватися при розрахунках, а в іншій ситуації – фінансовою інвестицією. Монетарний вексель використовується у взаємовідносинах покупця і продавця, при поставці продукції, виконанні робіт чи наданні послуг. Немонетарні векселі використовуються при так званих нетоварних операціях і, як правило, є об'єктом купівлі-продажу.

Розробляючи положення про облікову політику в частині операцій з вексями необхідно враховувати можливі способи використання векселів. Зокрема, поширеною операцією з вексями є облік (дисконт) векселів – як одна з форм кредитування підприємства.

Вексель, який виконує функцію засобу платежу, є монетарним активом і його слід відображати на рахунку 34 "Монетарні короткострокові векселі одержані", а векселі, одержані у забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості, – на субрахунку 182 "Монетарні довгострокові векселі одержані". Вексель, який виступає засобом накопичення доходу, необхідно обліковувати на субрахунку 351 "Монетарні фінансові інвестиції", якщо підприємство планує утримувати вексель до дати його погашення, або на субрахунках 352 "Немонетарні фінансові інвестиції" (при продажу) та 142 "Боргові цінні папери".

Монетарні векселі оцінюються при надходженні за номінальною вартістю векселя, тобто фіксується сума коштів, що належить до одержання за векселем, проте тільки в момент настання строку платежу за ним. На дату балансу монетарний вексель оцінюється за теперішньою вартістю з врахуванням облікової ставки НБУ. При вибутті оцінка векселів здійснюється за фактичною вартістю.

Наступними елементами змішаних активів є облігації та депозитні сертифікати, які в бухгалтерському обліку відображаються у складі фінансових інвестицій. Такі активи будуть монетарними у випадку утримання їх підприємством

до погашення, та немонетарними – у випадку утримання для продажу. Довгострокові облігації та сертифікати слід обліковувати на субрахунку 142 “Боргові цінні папери”. У випадку, якщо основною діяльністю підприємства є купівля та продаж цінних паперів, то вартість таких облігацій та сертифікатів слід відображати у складі товарів.

Для обліку короткострокових облігацій та сертифікатів застосовується рахунок 35 “Поточні фінансові інвестиції”. На субрахунку 351 “Монетарні фінансові інвестиції” узагальнюється інформація про фінансові інвестиції, які утримуються підприємством до погашення, а на субрахунку 352 “Немонетарні фінансові інвестиції” – інвестиції, що утримуються підприємством з метою перепродажу.

Оцінка облігацій та депозитних сертифікатів на момент придбання буде залежати від їх виду за способом отримання доходу. У випадку придбання відсоткових облігацій в бухгалтерському обліку вони повинні відобразитися за номінальною вартістю, тоді як дисконтні облігації, незалежно від цілі придбання (для продажу або погашення) – за вартістю фактично сплачених коштів емітенту облігацій. Подальша оцінка облігацій та депозитних сертифікатів буде залежати від мети їх утримання. Облігації, що утримуються до погашення (монетарні) оцінюються за амортизованою собівартістю, а облігації, які придбані з метою продажу (немонетарні) – за справедливою вартістю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Успішність функціонування суб'єкта господарювання неможливе без чіткої організації бухгалтерського обліку, яка ґрунтується на нормативно-правових актах держави та прийнятій підприємством облікової політиці. Встановлено, що організація бухгалтерського обліку монетарних активів – це процес вибору та впорядкування способів і прийомів збору, обробки та надання достовірної та своєчасної інформації про наявність, рух, стан і використання наявних на підприємстві монетарних активів для прийняття необхідних управлінських рішень.

У зв'язку з важливим значенням монетарних активів для суб'єктів господарювання, вважаємо, що в Положенні про облікову політику слід виокремити в окремий розділ “Монетарні та змішані активи”, в якому слід зафіксувати особливості бухгалтерського обліку монетарних і змішаних активів. З метою підвищення ефективності бухгалтерського обліку розроблено типову структуру облікової політики, що включає всі аспекти здійснення операцій з монетарними активами з врахуванням вимог бухгалтерського обліку.

Визначено елементи облікової політики щодо монетарних і змішаних активів за такими об'єктами: визначення складових монетарних активів, критерії віднесення дебіторської заборгованості до монетарної, порядок створення резерву сумнівних боргів, порядок списання дебіторської заборгованості, критерії віднесення векселів до монетарних активів, визначення теперішньої вартості монетарних векселів. Врахування зазначених елементів при формуванні облікової політики дозволить застосовувати єдину методику до визнання та оцінки монетарних активів. Запропоновані практичні рекомендації щодо покращення організації бухгалтерського обліку монетарних активів дозволять підвищити інформативність і достовірність інформації про складові монетарних та змішаних активів.

Список використаних літературних джерел:

1. Барановська Т.В. Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика: дис. канд. екон. наук: 08.06.04 / Т.В. Барановська. – Житомир, 2004. – 282 с.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>
3. Ефремова А.А. Учетная политика предприятия: содержание и формирование / А.А. Ефремова. – М.: Книжный мир, 2000. – 478 с.
4. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
5. Лялькова Е.Е. Учётная политика в системе управленческого учета: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 “Бухгалтерский учет, статистика” / Е.Е. Лялькова. – Москва, 2008. – 23 с.
6. Макарова Н.Н. Концепции формирования учетной политики экономических субъектов: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.12 “Бухгалтерский учет, статистика” / Н.Н. Макарова. – Йошкар-Ола, 2011. – 36 с.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 “Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки” від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408.
8. Міщенко С.М. Облікова політика в системі управління банком: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / С.М. Міщенко. – Київ, 2004. – 26 с.
9. Організація бухгалтерського обліку: навч. посіб. / Чацкіс С.Д., Гейєр Е.С., Наумчик О.А., Власова І.О. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 564 с.
10. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=435-15>

СКОРОБОГАТОВА Вікторія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та аудиту Керченського державного морського технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2012 р.